

ACTA POLITOLOGICA

www.acpo.cz

INTERNETOVÝ RECENZOVANÝ ČASOPIS

2013 | Vol. 5 | No. 2 | ISSN 1803-8220

ŠAŠEK, Petr; TEJKALOVÁ, Alice N. (2013). Rámcování tématu státního zadlužování v agendě MF DNES a Práva před volbami do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR 2010. *Acta Politologica* 5, 2, 187-204. ISSN 1803-8220.

Tento článek podléhá autorským právům, kopírování a využívání jeho obsahu bez řádného odkazování na něj je považováno za plagiátorství a podléhá sankcím dle platné legislativy.

Internetový recenzovaný časopis vydává
Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze,
Katedra politologie Institutu politologických studií

Rámcování tématu státního zadlužování v agendě MF DNES a Práva před volbami do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR 2010

Petr Šašek, Alice N. Tejkalová¹

Abstract

The analysis of framing of the topic of national indebtedness in Mladá fronta DNES and Právo before the election to the Chamber of Deputies 2010 shows noticeable differences between both Czech newspapers. Frames are well visible, especially in commentaries. The analysis confirms MF DNES is focused more on right-wing voters, Právo is focused more on the left-wing ones. According to MF DNES, the national indebtedness is a real problem and it is necessary to solve it. The left-wing parties are responsible for the growing national debt of the Czech Republic and the right-wing parties can fight against this problem. On the contrary, according to Právo, national indebtedness is not a big problem. The right-wing parties just use this topic to threaten the voters and they cannot solve this problem better than the left-wing parties, although they claim it. Právo also offers more various framing than MF DNES.

Key words: framing, political communication, national indebtedness, MF DNES, Právo

Úvod

V roce 2008 se ve Spojených státech amerických naplno projevily potíže finančního sektoru, jejichž náznaky se objevovaly už dříve. Stát v září převzal důležité poskytovatele hypoték, společnosti Freddie Mac a Fannie Mae a zároveň došlo ke krachu investiční banky Lehman Brothers. Právě září roku 2008 bývá označováno za počátek ekonomické krize, která se z Ameriky rozšířila do celého světa, nabyla globálních rozměrů a uvrhla do ekonomické recese řadu států. [Mareš 2011] Dopady pocítila i Česká republika. V prosinci 2008 oznámila Hospodářská komise ČR, že krize udeřila na tuzemský průmysl naplno s odůvodněním, že téměř 90 procentům firem oproti předchozímu roku klesl počet zakázek.²

¹ Mgr. Petr Šašek je absolventem mediálních studií na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy, Smetanovo nábřeží 6, Praha 1, 110 01; email: petr.sasek@gmail.com, PhDr. Alice N. Tejkalová, Ph.D. je odbornou asistentkou na Katedře žurnalistiky na Institutu komunikačních studií a žurnalistiky Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy, Smetanovo nábřeží 6, Praha 1, 110 01; email: alice.tejkalova@volny.cz. Tento text byl finančně podpořen z projektu Specifický vysokoškolský výzkum SVV 267 503 IKSŽ UK FSV.

² Ekonomická krize udeřila na tuzemský průmysl naplno, téměř 90 procentům firem oproti loňskému roku klesl počet zakázek. Komora.cz [online]. [cit. 2011-10-30]. Dostupný z WWW: <http://www.komora.cz/zpravodajstvi-a-media/aktuality-4/vsechny-aktuality/chap_13401/ekonomicka-krize-uderila-na-tuzemsky-prumysl-naplno-temer-90-procentum-firem-oproti-lonskemu-roku-klesl-pocet-zakazek.aspx>.

Ekonomická krize měla vliv na veřejné rozpočty. [Siglerová 2011] V České republice tomu nebylo jinak. Podle analýzy České bankovní asociace³ se státní dluh od roku 2003 pohyboval kolem 30 procent hrubého domácího produktu a setrval tak až do roku 2008. Změnu k horšímu přinesla finanční krize a po ní následující hospodářská recese. V březnu roku 2010 zveřejnilo ministerstvo financí nové podrobnosti o státním dluhu. Dluh v roce 2009 stoupl o 178,4 miliardy na 1,1782 bilionu korun.⁴

Státní zadlužování se výrazně promítlo i do předvolební kampaně a agendy českých médií v období před volbami do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, které se konaly koncem května roku 2010. Aktuálnost a především naléhavost tomuto tématu dodávaly informace, které přicházely z Řecka, jež se především právě kvůli státnímu zadlužování začalo ocitát na pokraji bankrotu.⁵

Předkládaná kvalitativní obsahová analýza se zabývá rámcováním tématu státního zadlužování v období dvou měsíců před volbami do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky ve dvou denících, které se snaží profilovat jako tzv. seriózní – Mladé frontě DNES (MF DNES) a Právu. Jejím cílem je identifikovat nejčastější rámce, které se v pokrytí tématu vyskytují, a porovnat, jak k tématu přistupovaly analyzované deníky. Státní zadlužování bylo pro oba v předvolební kampani klíčové téma⁶.

Teoretická východiska

Rámcování

Výběr rámce a jeho případné opakování při mediálním zpracování určité události úzce souvisí s tím, jak může být zpráva publikem vnímána. Může se přitom jednat buď o záměr, kdy některá ze součástí řetězce, který ovlivňuje výslednou podobu mediálních výstupů (vzestupně na hierarchii od řadového redaktora, přes editora, vedoucího vydání, šéfredaktora až po vydavatele nebo vysílatele), chce oné události dodat nějaký význam, nebo jen o neúmyslné a pro lidskou mysl v podstatě zcela přirozené uplatnění selektivních postupů při tvorbě, případně dalším editování dané zprávy (více viz například Gitlin 2003).

Zaměřit se při naší analýze právě na způsob rámcování tématu zadlužování, tak bylo zcela jednoznačným rozhodnutím vzhledem k tomu, co jsme chtěli zjistit, a sice způsob, jakým bylo téma v obou denících novináři předkládáno. Rámcování je přítomné v každé reprezentaci reality. Klíčovými pojmy v procesu rámcování jsou pro nás ve shodě s dále citovanými autory *výběr* (určitých prvků) a *významnost* (v anglické literatuře často jako *salience*).

Teorie rámcování je poměrně široce (a někdy i docela protichůdně) definovaným konceptem. Podle Toshia Takeshity [1997] analýza rámců „*zahrnuje studie s rozdílnými*

³ MAREK, D., MERTLÍK, P., NIEDERMAYER, L., SOBÍŠEK, P.: *Růst státního dluhu, rizika pro ekonomiku, podniky, občany i finanční sektor*. Czech-ba.cz [online]. [cit. 2012-02-10]. Dostupný z WWW: <http://www.czech-ba.cz/data/articles/down_8245.pdf>.

⁴ AKRMAN, L.: *Český dluh stále roste: Loni stoupl o dalších 180 miliard*. iHNed.cz [online]. [cit. 2011-10-18]. Dostupný z WWW: <<http://byznys.ihted.cz/c1-41339550-cesky-dluh-stale-roste-loni-stoupl-o-dalsich-180-miliard>>.

⁵ ZEMÁNEK, J.: *Řecko na pokraji ekonomického kolapsu*. Euroekonom.cz [online]. [cit. 2012-02-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.euroekonom.cz/analyzy-clanky.php?type=jz-recko-bankrot>>.

⁶ Jednalo se o téma nejčastěji v analyzované době zmiňované, v Mladé frontě DNES se mu věnovalo 24 textů a v Právu 35.

předpoklady a metodami – tak rozdílnými, že je ve skutečnosti velmi obtížné shrnout je dohromady pod jednu značku“ [Takeshita 1997: 23]. V podstatě jde o to zvolit si, zda se na něj analytik dívá ze spíše mediocentrického úhlu pohledu a používáme ho pro výzkum účinků médií (tady v tomto případě má blíže k nastolování agendy, viz například McCombs 2009), nebo zda zkoumáme mediální obsah jako výsledek působení kulturních, mocenských a jiných kontextů. V tom případě inklinujeme spíše k pohledu sociocentrickému (např. Reese 2007 nebo Van Gorp 2007), což je i případ naší studie.

Autorem teorie rámcování je Erving Goffmann s knihou *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience* [1974]. Goffmann [1974] se zabýval sociální interakcí a způsobem, jakým lidé třídí svoje poznatky, jaké „rámce“ aplikují na situace, ve kterých se ocitají. Rámce samozřejmě uplatňuje vedle sociologického přístupu, který jde právě v Goffmannových stopách například kognitivní psychologie [Friedman 1979 in Ghanemová 1997]. Blízká rámcování je i literární teorie zaměřující se na kontextualitu a interdiskurzivitu, zejména pojem fokalizace, který vytvořili naratologové Maïke Balová a Gérard Genet [in Culler 2002], a jde o to, z jakého/čího pohledu je text postaven, a kdo v něm mluví. Neboť výběr rámce vždy zahrnuje i výběr pozice mluvčího, selekci osob, které budou v materiálu vystupovat, či zvolení dominantního příběhu.

Mediální rámcování

Tím, kdo se jako jeden z prvních pokusil cíleně zakotvit teorii rámcování v mediálních studiích, byl Robert M. Entman (článek *Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm*, 1993). „*Framing ve své podstatě zahrnuje výběr a významnost. Rámcovat znamená vybrat některé aspekty vnímané reality a učinit je ve sdělovaném textu významnějšími takovým způsobem, aby se podpořila určitá definice problému, interpretace příčiny, morální hodnocení a/nebo doporučení řešení pro popisovanou záležitost.*“ [Entman 1993: 52] K této Entmanově definici framingu, odkazují např. také Mary Anne Trasciattiová [2003], Tomáš Trampota [2006] nebo Maxwell McCombs [2009].

Výsledky kvalitativní analýzy rámcování jsou samozřejmě pokaždé relativní, protože jednak nelze dosáhnout toho, aby všichni výzkumníci interpretovali mediální obsah stejně, jednak není nikde zaručeno, že stejným způsobem jako analytik bude mediální text interpretovat publikum jako celek. K tomu slouží jako velmi výstižný příklad výzkum Federica Boniho [2002], který analyzoval rámce mediálních obsahů v italské mutaci časopisu *Men's Health* a za pomoci několika focus groups je porovnával s rámci, které v jejich obsazích našli čtenáři. A zjistil, že například kult krásného štíhlého těla s vypracovanými břišními svaly, který časopis prezentuje, interpretuje část publika jako „nemocné tělo“ ve smyslu těla poznamenaného užíváním steroidů a anabolik.

Typologie rámců

Shanta Iyengar [1990] rámce rozděluje na základě empirického výzkumu mediálních textů na *tematické* a *epizodické*. Tematické rámce dané téma popisují hlavně v sociálních nebo kolektivních intencích, zatímco epizodické rámce se zaměřují na konkrétní případy. Podobnou typologii nabízí i Claes de Vreese [2005], který rámce dělí na *specifické* a *obecné*. Specifické rámce se vážou k jednomu tématu a jsou nepřenositelné na téma jiné. Obecné rámce naopak téma přesahují a mají obecnou platnost v různých kontextech.

Jenny Kitzingerová [2007] přichází s rámci *alternativními*, z nichž uvádí tyto příklady: „*sestřelení letadla může být rámcováno jako neoprávněný akt války, nebo jako ne-*

šťastná nehoda. Rozšiřování Evropské unie může být rámcováno pojmy jako například riziko, nebo jako příležitost“. [Kitzingerová 2007: 139]

Politická komunikace a média

Politická komunikace vychází z pojetí politiky jako procesu. Je spojena s mezilidskou, verbální a masovou komunikací, přičemž výměna zpráv musí mít vliv na vztah k politickému systému, abychom komunikaci mohli považovat za politickou. Samozřejmě úzce souvisí s médii a mediální komunikací. Vztah těchto oblastí může být vnímán různě, ale je zřejmé, že je těsný, komplexní a vzájemný. [Jirák, Říchová 2000] Média do politické komunikace vstupují především pěti způsoby. Zaprvé informují veřejnost o politickém dění, o nových zákonech apod. Zadruhé vysvětlují význam politických kroků a rozhodnutí. Zde je předpokladem důraz na objektivitu, nepředpojatost a vyváženost médií. Zatřetí poskytují platformu pro politický diskurz, pomáhají při tvoření veřejného mínění. Začtvrté plní roli „hlídacího psa“ vládních a politických institucí. Zapáté předkládají veřejnosti různé pohledy a různé možnosti řešení politických otázek. [McNair 2003]

Média neinformují o tom, co se v politice děje, pouze v čistě neutrální formě. Do politických mediálních obsahů se často promítají i soudy žurnalistů, subjektivita a například i určité projevy předpojatosti. S tím souvisí i tři typy „politické reality“, které nabízí Lynda Lee Kaidová [1991 in McNair 2003]. „Objektivní politická realita“ podle něj značí to, jak politické události skutečně probíhají. „Subjektivní politická realita“ značí, jak politické události vnímají jejich aktéři a také veřejnost. „Konstruovaná politická realita“ je kritický pohled na předcházející typ, který zohledňuje, jak do politické reality vstupují média a jak ji zobrazují. [Lee Kaidová 1991 in McNair 2003] V tomto třetím typu pojetí politické reality mají velké slovo například komentátoři deníků a časopisů nebo jejich analytici (například při analýzách politických programů).

Na druhé straně do „objektivní politické reality“ zasahují sami politici, jejich poradci apod., používající nástroje politického marketingu a public relations. Politická komunikace se stává čím dál tím profesionalizovanější disciplínou, je centralizovaná, hovoří se o „*permanentní kampani*“. [Negrine, Lilleker 2002] Politické strany zaměstnávají profesionály, experty z oboru public relations. Ti plánují komunikační strategie a dohlíží na jejich dodržování. Proces profesionalizace politické komunikace bývá vysvětlován změnami voličského chování, expanzí a diverzifikací masových médií. Velmi výrazný je tento trend především ve Spojených státech amerických, kde roste význam těchto profesionálů na komunikaci a klesá význam samotných politických stran. V Evropě je o něco slabší. [Esser, Reinemann, Fan 2000] Dokázat vliv poradců politiků na mediální obsah námi analyzovaný však není možné, můžeme se někdy jen domnívat, že k něčemu podobnému došlo, ale bez přítomnosti u konkrétního rozhovoru či bez možnosti získat například emailovou komunikaci vyvodit podobný závěr nelze.

Politická komunikace má velký význam a intenzitu v předvolebním období. Politické strany prostřednictvím médií předkládají voličům své programy. Média také hrají zásadní roli v politické kampani a jsou nositeli politické reklamy (televizních a rozhlasových spotů, placených reklam).

Rámcování v politické komunikaci

Rámcování má zvlášť velký význam v politické komunikaci a zprávách o politickém dění. Důvodem je, že rámce ovlivňují postoj veřejnosti (a tedy i voličů) k určitým politickým udá-

lostem. Politici hledající podporu tak musejí soutěžit nejen mezi sebou, ale také s novináři prostřednictvím rámců ve zprávách a politickém dění. [Entman 1993] Zároveň podle Entmana [2010: 389] dochází u novinářů k tendenčnímu rámcování, které „vychází z interakcí mezi vývojem reálného světa, kulturními normami, pravidly novinářského rozhodování, někdy velmi schopnými a někdy naopak velmi neohrabanými snahami soupeřících elit“.

Rámcování je všudypřítomný proces v politické komunikaci. Když média ovlivňují, o čem mají lidé přemýšlet, ovlivňují i to, co si mají myslet. Tendenční rámcování (slant) je, když novinová zpráva zdůrazňuje rámec jedné strany politického konfliktu a ignoruje nebo zlehčuje rámec druhé strany. Školení politici rámcují komunikaci tak, aby své potenciální příznivce získali na svou stranu. Mediální obsahy nemohou garantovat rovné zastoupení soupeřících rámců, protože schopnosti soupeřů se liší a relevantní fakta se často mění. Efekt rámcování na úrovni elit nebo mas může mít zásadní následky pro politickou moc. To je to, co osvětluje vztah rámcování a předpojatosti (bias).

Předpojatost lze podle Roberta Entmana [2010] vysledovat dvojí – obsahovou (content bias) a rozhodovací (decision-making bias). „Obsahová předpojatost je neustálé tendenční (slanted) rámcování mediované komunikace, které podporuje úspěch nebo specifický zájem strany nebo ideologie v soutěži o politickou moc. ... Rozhodovací předpojatost je vliv novinářova systému hodnot na text, který tvoří.“ [Entman, 2010: 393]

Rámcování v politické komunikaci v předvolebním období

V mediální agendě v předvolebním období lze vysledovat dva okruhy, do kterých se rámcování promítá nejčastěji. První okruh rámců vyzdvihuje určité politické záležitosti, problémy. Druhý okruh rámců zdůrazňuje prvky prezentace politiky jako dostihových závodů, soustřeďuje se na souboj stran a kandidátů. Tento druhý okruh v poslední době převládá, prezentuje politiku jako hru, souboj herních strategií. [Brewer, Sigelman 2002] V americkém prostředí se dokonce objevují názory, že novináři si na tento způsob prezentace politiky natolik zvykli, že někdy ignorují informace, které do tohoto rámce nezapadají. [Capella, Hallová 1997 in Brewer, Sigelman 2002]

Rámcování v předvolebním období má vliv zejména na ty voliče, kteří výrazně nepreferují jednu konkrétní stranu nebo nejsou do poslední chvíle rozhodnutí, koho budou volit. Rámcování jako nástroj politických subjektů, kterým soupeří v diskurzu, je typické pro soupeření vládnoucí a opoziční strany. [Entman 2010]

Na rámcování mají v předvolebním období vliv také političtí komentátoři, experti a analytici, kterých média využívají a jimž dávají prostor. Jejich hlasy ale spíš podporují dominantní rámce, které média používají, než aby ukazovaly alternativní perspektivu. [Brewer, Sigelman 2002]

Metodologie

Výzkumný vzorek textů týkajících se státního zadlužování v MF DNES a Práva v období od 28. března do 28. května 2010 byl podroben kvalitativní obsahové analýze, která se zaměřila na způsob rámcování zkoumaného tématu. Analýza rámcování vychází především ze základního pojetí tohoto konceptu Roberta Entmana [1993].

V zájmu komplexnějšího pohledu na problematiku byla zohledněna i teoretická východiska jiných autorů, pokud konkrétnímu příkladu vyhovovala víc nebo ho lépe vysvětlovala. Při identifikaci rámců v agendě obou sledovaných deníků jsme vycházeli z klasifikace

rámců Jenny Kitzingerové [2007], především pokud jde o rámce alternativní, a také z dělení rámců na specifické a obecné od Claese de Vreese [2005].

Výzkumný materiál

MF DNES i Právo patří k českým celostátním deníkům. V analyzovaném období v roce 2010 byla Mladá fronta podle dat z výzkumu Media projekt druhým nejčtenějším deníkem za Bleskem (měla 874 tisíc čtenářů) a Právo třetím s 435 tisíci čtenáři.⁷

Pokud jde o politickou orientaci MF DNES a Práva, která by mohla mít vliv na rámcování politických témat určitým způsobem, tak v českém mediálním prostředí se obecně politický paralelismus (podle Daniela C. Hallina a Paola Manciniho [2008: 49] „*úroveň a povaha propojení médií a politických stran, v širším pojetí rozsah, v jakém mediální systém odráží hlavní politické členění společnosti*“) projevuje spíše slabě. Lze ale vyzorovat určité jeho projevy, které se mohou odrážet ve výběru témat nebo rozdílným přístupem představitelů ideových proudů do mediálních obsahů. Oba deníky je možné umístit na ose mezi pravici a levici, která je odvozena od toho, k jakým politickým směrům se hlásí jejich čtenáři. [Jiráček, Trampota 2008 in Halin, Mancini 2008]

Toto umístění na ose vychází z výzkumů MML-TGI ČR (Market, media, lifestyle), které realizuje agentura Median a o které se opírají i Jan Jiráček a Tomáš Trampota: „*Z hlediska všeobecných titulů se nejvíce napravo řadí deník MF DNES (k orientaci napravo od středu se přihlásilo 42% čtenářů) (...) K levicové straně spektra patří deník Právo, ačkoliv strukturou čtenářů se řadí spíše ke středolevé pozici (ke středové orientaci se přihlásilo přes 40% jeho čtenářů a orientaci nalevo od středu přes 39%). Jeho skutečné postavení při zohledňování obsahu může být ale o něco levicovější vzhledem k potenciální silnější neochotě čtenářů/voličů hlásit se k levicovému směřování, než je tomu u čtenářů inklinujících k pravici.*“ [Jiráček, Trampota 2008 in Halin, Mancini 2008: 18]

MF DNES se ke své politické orientaci vyjadřuje na svých webových stránkách: „*Mladá fronta DNES není závislá na žádné politické straně. Nedává přednost žádnému úzce vymezenému ideovému proudu. Ve zpravodajství se snaží být nestranná, v názorové části vyznává hodnoty svobody, politické a názorové plurality a tržního hospodářství. Odmítá extremismus v jakékoli formě, komunismus, nacismus či rasismus. Vydavatel netvoří názorovou linii, ovšem jmenuje šéfredaktora a schvaluje přijímání redaktorů.*“⁸ Na webových stránkách deníku Právo podobné vyjádření není.

Analýza

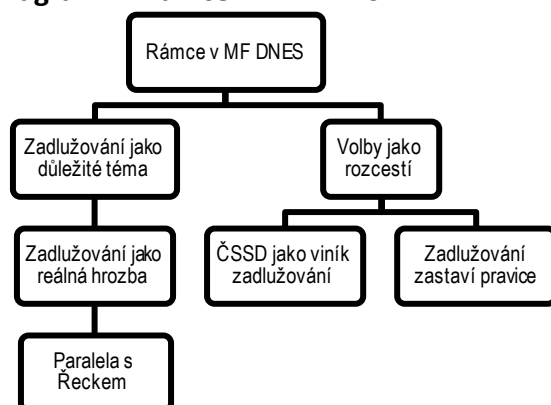
Rámcování tématu státního zadlužování v Mladé frontě DNES

V MF DNES se nachází celkem šest rámců, kterými je téma státního zadlužování ve sledovaném období rámcováno. Všechny uvedené rámce podle typologie Claese de Vreese [2005] spadají do kategorie specifických.

⁷ Media projekt, tisková zpráva Unie vydavatelů 5. srpna 2010. Median.cz [online]. [cit. 2011-10-30]. Dostupný z WWW: <http://www.median.cz/docs/MP_2010_1+2Q_zprava.pdf>.

⁸ O MF DNES. MfDNES.cz [online]. [cit. 2011-10-18]. Dostupný z WWW: <<http://epaper.mfdnes.cz/o-mf-dnes/otazky-a-odpovedi#otazka-5>>.

Diagram 1: Rámce v MF DNES

Zdroj: Autoři.

Zadlužování jako důležité téma

Zadlužování jako důležité téma je jedním ze dvou základních rámců, které lze v MF DNES identifikovat. Tento rámec popisuje zadlužování jako závažné a aktuální téma, kterým je třeba se zabývat a o němž je třeba mluvit. Nalezneme ho ve většině publikovaných textů v MF DNES. V názorové rubrice listu například píše komentátor Pavel Páral v textu *Jasná diagnóza. Jsme spolehliví dlužníci, ale možná jen do voleb* následující: „Je docela škoda, že v politické diskusi u nás tohle téma (státního zadlužování) není příliš populární a zlehčují ho i někteří ekonomičtí komentátoři.“⁹

Dne 16. dubna 2010 se MF DNES věnuje předvolebnímu programu Občanské demokratické strany (ODS), který strana den před tím oficiálně představila. Na straně A3 list otiskl rozsáhlý článek *ODS: proti dluhům a Paroubkovi*. Přestože se „dluhy“ dostaly do titulku, v samotném textu jsou zmíněny spíše okrajově. To by mohlo nasvědčovat snaze redakce rámcovat text coby *zadlužování jako důležité téma*. V doplňujícím infoboxu se srovnáním programů České strany sociálně demokratické (ČSSD) a ODS je téma snižování státního dluhu ve výčtu různých oblastí na prvním místě, což lze považovat za další znak toho, že redakce tomuto tématu přisuzovala velkou důležitost a zároveň automaticky zvýznamňováním bodu v programu ODS při porovnávání s ČSSD podsouvala čtenářům, kdo ze stran, ze kterých budou vybírat ve volbách, je „odpovědnější hospodář“.

Dne 15. května 2010 se téma státního zadlužování dostalo na titulní stranu Mladé fronty DNES, a to v souvislosti s kampaní TOP 09, která voličům rozeslala fiktivní složenky na splacení státního dluhu přepočítaného na jednoho občana. Text *Kalouskovy složenky vyděsily lidi* titulní stranu otevírá. „Státní dluh, na který upozornily fiktivní složenky na 121 tisíc korun ve schránkách českých domácností, vnímají lidé jako velké nebezpečí pro českou ekonomiku,“¹⁰ stojí v podtitulku, který naznačuje rámec zadlužování jako důležité téma. Rámci odpovídá i skutečnost, že se text objevil na titulní straně deníku.

Způsob, jakým je tento rámec spojován na stránkách MF DNES zároveň s kampaní proti ČSSD dobře ilustruje titulek celostránkového rozhovoru s někdejší, toho času

⁹ PÁRAL, P.: OECD: Jasná diagnóza. Jsme spolehliví dlužníci, ale možná jen do voleb. *Mladá fronta DNES*, 7. 4. 2010, s. A10.

¹⁰ SŮRA, J.: Kalouskovy složenky vyděsily lidi. *Mladá fronta DNES*, 15. 5. 2010, s. 1.

zahořklým, předsedou ČSSD Milošem Zemanem *Paroubek a Sobotka nám zařídí bankrot* z 22. 5. 2010.

Zadlužování jako reálná hrozba

Rámcem zadlužování jako reálná hrozba je podřazený rámci zadlužování jako důležité téma. Tento rámcem zdůrazňuje, že zadlužování je problém, který skutečně existuje, jehož nebezpečí může v budoucnu sílit a který je třeba řešit. Vymezuje se proti názorům, že jde o uměle vyvolané téma. Téma českého zadlužování se například objevuje v názorové rubrice v komentáři Karla Steigerwalda *Krise sociálních států je tady. „Propočty, kam se řítíme my a s námi většina Evropy, neukáže nikdo. Proti rozumu každé uvážlivé selky, která říká, když děláš dluhy, máš dluhy, stojí vědeckopolitická symfonie slepců, kteří neviděli příchod řecké krize a nevidí příchod naší krize,*“¹¹ píše autor. Je to jen jeden z příkladů přítomnosti rámce zadlužování jako reálná hrozba, kterých je v textu více.

Rámcem zadlužování jako reálná hrozba se vyskytuje rovněž v komentáři *Evropa šetří, ale my si to pošetříme. Tahle země není pro starý. „Podle nedávno zveřejněné studie (...) přesáhne Česká republika zadlužení srovnatelných (rozumějte: stejně chudých) států už na konci letošního roku. (...) V nejhorším případě, který autoři studie označují jako pesimisticko-realistický scénář, vyroste dluh k sedmdesáti procentům. Za bezpečnou úroveň pro zemi typu České republiky přitom považují hranici padesáti procent,*“¹² píše Jiří Štický, vedoucí ekonomické redakce listu.

Paralela s Řeckem

Rámcem paralela s Řeckem je podřazený rámci zadlužování jako reálná hrozba. Zdůrazňuje společné či podobné rysy ekonomické situace v České republice a v Řecku, obsahuje upozornění, že pokud se zadlužování nebude řešit, existuje riziko, že Česká republika by se mohla ocitnout v podobně závažné ekonomické situaci jako právě Řecko. Tento rámcem úzce souvisí s aktuálním děním v okolním světě v té době a na podporu svých argumentů si ho bere řada autorů materiálů, ve kterých nacházíme i rámce zadlužování jako důležité téma, nebo zadlužování jako reálná hrozba.

Dne 14. dubna 2010 se například řecká problematika dostává do titulku textu, který se státnímu zadlužování věnuje. Na straně A11 Mladá fronta DNES otiskla text ekonoma Pavla Kohouta *Zplundrujeme ekonomiku tak jako Řekové?* Rámci nasvědčuje nejen titulky, ale i samotný text, v němž autor hledá potencionální paralely mezi řeckým a českým prostředím. Rámcem paralela s Řeckem najdeme také v textu *ODS: Česku hrozí řecká cesta* ze 30. dubna 2010. Redakce v článku přináší pohledy odborníků, kteří mají různé názory na to, zda mohou problémy v Česku nabrat rozměru problémů v Řecku.

Volby jako rozcestí

Rámcem volby jako rozcestí je vedle rámce zadlužování jako důležité téma druhým základním rámcem, který jsme v MF DNES identifikovali. Jsou mu podřazené další dva rámce. Zdůrazňuje, že nadcházející volby budou klíčové pro to, jakým směrem se zadlužování České republiky bude vyvíjet, a to v závislosti na tom, která část politického spektra se ujme vládnutí.

¹¹ STEIGERWALD, K.: Krise sociálních států je tady. *Mladá fronta DNES*, 7. 5. 2010, s. A14.

¹² ŠTICKÝ, J.: Evropa šetří, ale my si to pošetříme. Tahle země není pro starý. *Mladá fronta DNES*, 28. 5. 2010, s. A16.

V souladu se svou politickou orientací nabízí noviny „řešení“, že pravice zastaví zadlužování, a naopak ho bude prohlubovat levice, jejíž vlády jsou považovány za ty, které jsou viníkem zadlužování. Pro naladění rámce volby jako rozcestí jsou typické výroky, jaké nabízí například zástupce šéfredaktora MF DNES Michal Musil v komentáři *Střízlivě optimisticky! Jak asi bude vypadat vítězství socialistů*. Musil spekuluje, jak by vypadala možná povolební vládní koalice ČSSD a Komunistické strany Čech a Moravy (KSČM) a její politika: „*Představy, co může přijít po volbách, k černotě, dokonce k apokalyptickým vidinám, svádějí.*“¹³

Je zajímavé, že pravice byla ve většině textů reprezentována pouze ODS (stejně jako levice ČSSD, jedná se zřetelně o bipolární pojetí rámcování, tak jak ho popisuje Entman 2007), TOP 09 figuruje v článcích o poznání méně často, ze způsobu psaní o ní je zřejmé, že redaktoři MF DNES příliš nevěřili v její procentuálně významnější úspěch ve volbách, pravděpodobně vedeni zkušeností s nově vzniklými stranami z minulých volebních období, které se třeba i dostaly do parlamentu, ale nezískaly příliš mandátů. A například Věci veřejné byly u otázek zadlužování úplně marginalizované, prakticky nefigurují nikde, redaktoři je nezařazují. Pohled novinářů se zřetelně fokalizuje (Culler 2002) pouze na ODS a ČSSD, a z nich ještě zejména na stranické špičky – volebního lídra ODS Petra Nečase, předsedu ČSSD Jiřího Paroubka nebo bývalého ministra financí Bohuslava Sobotku.

Rámec ČSSD jako viník zadlužování rozvíjí rámec volby jako rozcestí, kterému je podřazený. Identifikuje levicovou politiku, především pak ČSSD jako toho, kdo má největší zásluhu na rostoucím státním dluhu České republiky. Zároveň v sobě obsahuje varování, že pokud bude po volbách vládnout ČSSD, bude státní dluh nadále růst.

Za rámec ČSSD jako viník zadlužování lze označit i analýzu volebních programů stran, kterou deník přinesl pod titulkem *Budeme šetřit, slibují strany. Myslí to vážně?* Článek doplňují infoboxy, ve kterých redakce shrnuje návrhy jednotlivých politických stran a hodnotí je. O plánech ČSSD MF DNES napsala: „*Slibované sociální výhody neřeší chudobu a při současné životní úrovni se jeví jako zbytečné. Opomíjejí bobtnající povinné výdaje státu.*“¹⁴ Plány ODS oproti tomu redakce hodnotí jako „splnitelné“.

Ve stejný den je téma státního zadlužování i námětem komentáře *Volte plýtvaly. Politika v ponurém světle Kalouskovy složenky* v názorové rubrice, kde se k němu vyjadřuje komentátor MF DNES Karel Steigerwald. Vrací se k části předvolební kampaně strany TOP 09 (nejvýraznějšímu počínu těchto voleb z hlediska politického marketingu), která distribuovala letáky v podobě složenky na zaplacení státního dluhu rozpočítaného na každého obyvatele: „*Kalouskova složenka říká pravdu. (...) Kdo se podívá na to, jak státní dluh za posledních dvanáct let narostl, snadno zjistí, kdo ho způsobil hodně a kdo méně. Podstatně větší díl způsobil vláda ČSSD, menší vláda koalice s ODS v čele.*“¹⁵

Rámec zadlužování zastaví pravice je také podřazený rámci volby jako rozcestí. Rozvíjí ho v tom, že identifikuje pravicové strany a jejich politiku jako toho, kdo dokáže s problémem státního zadlužování účinně bojovat. Tento rámec najdeme například v textu *ODS: Česku hrozí řecká cesta* ze 30. dubna 2010. Mladá fronta DNES zmiňuje plány ODS uzákonit vyrovnaný rozpočet a na druhé straně plány ČSSD, která chce růst dluhu pouze přibrzdit. ODS je tak identifikována jako strana, která dokáže se státním zadlužováním bojovat efektivněji.

¹³ MUSIL, M.: Střízlivě optimisticky! Jak asi bude vypadat vítězství socialistů. *Mladá fronta DNES*, 21. 5. 2010, s. A12.

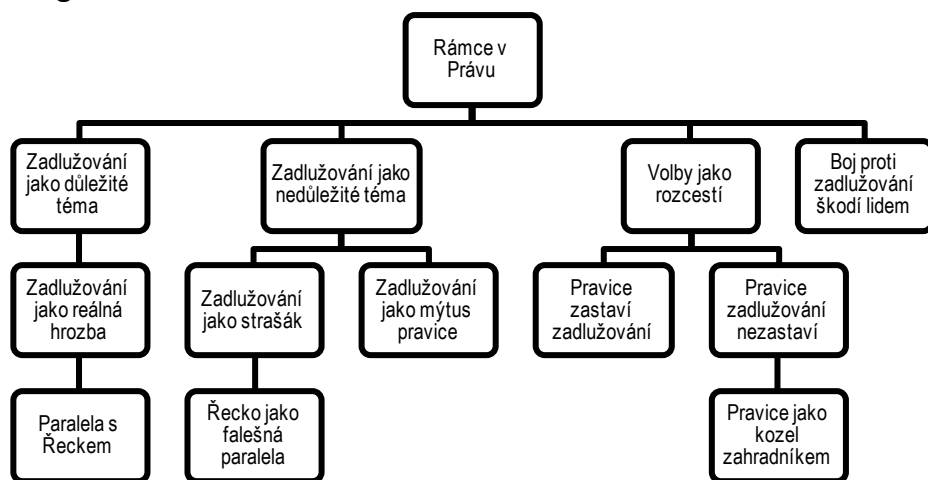
¹⁴ VLKOVÁ, J.: Budeme šetřit, slibují strany. Myslí to vážně? *Mladá fronta DNES*, 18. 5. 2010, s. C2.

¹⁵ STEIGERWALD, K.: Volte plýtvaly. Politika v ponurém světle Kalouskovy složenky. *Mladá fronta DNES*, 18. 5. 2010, s. A10.

Rámcování tématu v Právu

V deníku Právo jsme identifikovali celkem dvanáct rámců. Základní zastřešující jsou čtyři: zadlužování jako důležité téma, zadlužování jako nedůležité téma, volby jako rozcestí a boj proti zadlužování škodí lidem. Rámce zadlužování jako důležité téma a zadlužování jako nedůležité téma jsou podle klasifikace Kitzingerové [2007] navzájem alternativní a mají pod sebou ještě podřazené rámce. Všechny uvedené rámce podle typologie Claese de Vreese [2005] spadají do kategorie specifických.

Diagram 2: Rámce v Právu

Zdroj: Autoři.

Zadlužování jako důležité téma

Rámec zadlužování jako důležité téma popisuje zadlužování jako závažnou záležitost, kterou je třeba se zabývat, o které je třeba mluvit. Vymezuje se proti názorům, že jde o uměle vyvolané téma. Jedná se o nejčastější rámec v Právu ze všech. Vyskytuje se převážně ve zpravodajství, například v textu z 10. května 2010 Janota: *daně porostou, výdaje se musí snížit*, kde je patrný už ze samotného titulku. V menší míře lze rámec nalézt v publicistice. Výrazným případem je text kardiochirurga Jana Pirka *Je dluh Česka věcí nás všech?*: „Argument, že ostatní země Evropské unie jsou zadluženy více, neberu. ... Ta závratná rychlost, jakou narůstá náš dluh, je příšerná,“¹⁶ uvádí Pirk.

Zadlužování jako reálná hrozba

Rámec zadlužování jako reálná hrozba popisuje zadlužování jako problém, který skutečně existuje, jehož nebezpečí může v budoucnu sílit a který je třeba řešit. Rozvíjí rámec zadlužování jako důležité téma, jenž je mu nadřazený, a to tak, že více akcentuje nebezpečí vyplývající z rostoucího státního dluhu a možné následky. Je třetím nejvíc zastoupeným rámcem v Právu. Nejzřetelněji je patrný například v rozhovoru s tehdejším ministrem financí Eduardem Janotou Janota: *Fandím programu TOP 09*, kde Janota v souvislosti se zadlužováním

¹⁶ PIRK, J.: Je dluh Česka věcí nás všech? *Právo*, 15. 4. 2010, s. 6.

státu zmiňuje: „*Nejsme v kritické situaci, znepokojující ale je, že řada politiků se tváří, jako by se nás nic netýkalo. Jestli ale trhy na vás ukážou prstem, že nejste schopni zvládat svoje problémy se schodky veřejných financí, úroky dluhopisů letí nahoru a to není k zastavení.*“¹⁷

Paralela s Řeckem

Rámec paralela s Řeckem upozorňuje na společné či podobné rysy ekonomické situace v České republice a v Řecku. Obsahuje varování, že pokud se zadlužování nebude řešit, existuje riziko, že by se Česká republika mohla ocitnout v podobně závažné ekonomické situaci jako právě Řecko. Dál tak rozvíjí rámec zadlužování jako reálná hrozba. Explicitně se promítá například v titulku rozhovoru s místopředsedou TOP 09 Miroslavem Kalouskem ze 7. května 2010 *Než se současnou sociální demokracií do Řecka, to raději do opozice, říká Miroslav Kalousek*.

Zadlužování jako nedůležité téma

Vedle rámce zadlužování jako důležité téma jsme v Právu identifikovali i zcela opačný, alternativní způsob rámcování problematiky, který reprezentuje zastřešující rámec zadlužování jako nedůležité téma. Tento rámec obsahuje hodnocení, že zadlužování není klíčové téma, které by zasloužilo zásadní pozornost, a že jde spíše o téma uměle vyvolané. Vymezuje se vůči prvnímu způsobu rámcování a fakticky ho zlehčuje. Zastřešuje další tři rámce, jež jsou mu podřazené.

Zadlužování jako strašák

Nejčastěji je tento způsob rámcování v Právu zastoupen pod rámcem zadlužování jako strašák, který nepopisuje zadlužování jako reálnou hrozbu, zdůrazňuje snahu vyvolat strach u voličů problémem, který ve skutečnosti není tak závažný, nebo jde dokonce o uměle vyvolané téma. Zřetelně se tento rámec objevuje v publicistických textech. Martin Hekrdla například v textu *Další kritická mez* píše: „*Součástí předvolební kampaně je ‚řecká otázka‘. Petr Nečas, zbavený ‚dvojkoľejnosti‘ s expředsedou ODS Mirkem Topolánkem, kráčí do voleb ‚dvojkoľejně‘, rameno na rameni s jiným strašidlem: bankrotujícím Řeckem.*“¹⁸ Ve zpravodajství se tento rámec odráží v citacích, které Právo do textů zařadilo, nebo ve volbě uvozovacích sloves. Například v článku *Nečas varoval před poloprázdnou síťovkou* redaktor použil sloveso „strašit“: „*„Pokud bude realizován program levice, bude hrozit státní bankrot a tomu musíme zabránit,“ strašil Nečas.*“¹⁹

Řecko jako falešná paralela

Rámec Řecko jako falešná paralela zpochybňuje společné znaky ekonomické situace v Řecku a v České republice nebo je přímo odmítá. Rozvíjí nadřazený rámec zadlužování jako strašák, a to tak, že oním „strašákem“ je právě Řecko. Má alternativní rámec paralela s Řeckem. Ten spadá do způsobu rámcování opačným způsobem, jenž zastřešuje rámec zadlužování jako důležité téma. Rámec Řecko jako falešná paralela se vůči rámci paralela s Řeckem přímo vymezuje. Odpovídá mu například titulek komentáře místopředsedy ČSSD Bohuslava Sobotky *Žádné Řecko nám nehrozí* z 2. dubna 2010. Podobně rámcuje svůj text *Další kritická*

¹⁷ DANDA, O.: Janota: Fandím programu TOP 09. *Právo*, 15. 5. 2010, s. 1.

¹⁸ HEKRDLA, M.: Další kritická mez. *Právo*, 14. 4. 2010, s. 6.

¹⁹ HEKRDLA, M.: Další kritická mez. *Právo*, 14. 4. 2010, s. 6.

mez i Martin Hekrdla. „*Ekonom Martin Kocourek dokonce ‚řecky‘ upřesnil, že při současném tempu zadlužování budeme na kritické mezi asi za tři až čtyři roky. I kdybych byl celý modrý, mával bych tím Řeckem opatrněji.*“²⁰

Zadlužování jako mýtus pravice

Rámcem zadlužování jako mýtus pravice označuje pravicové strany a politiky jako ty, jež téma do diskurzu přinášejí, byť jde spíš o mýtus a uměle vyvolané téma než o reálný problém. Tento rámcem je podřazený rámci zadlužování jako nedůležité téma. Reprezentativním příkladem tohoto je už zmíněný text místopředsedy ČSSD Bohuslava Sobotky *Žádné Řecko nám nehrozí „Po naší zemi jezdí muž jménem Petr Nečas a pomlouvá Českou republiku. Bankrot je pryč za dveřmi, budeme nové Řecko. Po něm to úslužně papouškují ostatní kandidáti ODS. Je jim jedno, že opakováním těchto nesmyslů zemi poškozují.*“²¹

Volby jako rozcestí

Rámcem volby jako rozcestí zdůrazňuje, že nadcházející volby budou klíčové pro to, jakým směrem se zadlužování České republiky bude vyvíjet, a to v závislosti na tom, která část politického spektra se ujme vládnutí. Má dva podřazené rámce, které ukazují právě opačnou perspektivu řešení situace od pravicových stran. Rámci odpovídá například titulky rozhovoru Miroslavem Kalouskem *Než se současnou sociální demokracií do Řecka, to raději do opozice, říká Miroslav Kalousek* ze 7. května 2010.

Podřazený rámcem pravice zastaví zadlužování identifikuje pravicové strany jako ty, které dokážou s problematikou státního zadlužování účinně bojovat. Zřetelný je v textu volebního lídra ODS Petra Nečase *Občanští demokraté se s OECD shodují na řešení krize* ze dne 19. dubna 2010. Tento rámcem se ale až na tuto výjimku v Právu nevyskytuje.

Rámcem pravice zadlužování nezastaví se vymezuje vůči rámci pravice zastaví zadlužování, se kterým jsou navzájem alternativní. Problematiku popisuje tak, že pravicové strany (v Právu je daleko častěji než v MF DNES zmiňována v textech i TOP 09) nedokážou zadlužování efektivně čelit. Ať už proto, že ve skutečnosti na tom nemají zájem, nebo to nemají funkční nástroje. Příkladem tohoto rámce je v textu Jana Kellera *Kdo to bude příště?: „Kdo se pozorně zaposlouchá do předvolební kampaně pravicových stran, slyší motivy až důvěrně známé, posloucháme totiž v podstatě totéž, co jsme slýchávali před dvaceti lety. Také počátkem devadesátých let politici sdělovali, že je nezbytné utáhnout si opasky. Je nutno uskrovnit se, zeštíhlet, začít výrazně šetřit. (...) Po dvaceti letech slyšíme přesně totéž.*“²²

Rámcem pravice jako kozel zahradníkem rozvíjí nadřazený rámcem pravice zadlužování nezastaví, a to tak, že v sobě navíc obsahuje názor, že pravicoví politici sice mluví o boji proti zadlužování, přitom ale sami v minulosti zemi zadlužili nebo se na tom podíleli. Vyskytuje se v souvislosti s osobou Miroslava Kalouska, například v textu *Kalousek rozesílá výstražné složenky, varuje před dluhem. „Miroslav Kalousek žaluje složenkou sám sebe. Za sumu uvedenou na složenke je z velké části zodpovědný také on. Místo, aby uznal svoje chyby, hází odpovědnost na občany a posílá lidem složenky...‘ uvedl šéf lidovců Cyril Svoboda,*“²³ píše Právo.

²⁰ HEKRDLA, M.: Další kritická mez. *Právo*, 14. 4. 2010, s. 6.

²¹ DANDA, O.: Nečas varoval před poloprázdnou síťovkou. *Právo*, 30. 4. 2010, s. 2.

²² KELLER, J.: Kdo to bude příště? *Právo*, 10. 4. 2010, s. 6.

²³ HEKRDLA, M.: Další kritická mez. *Právo*, 14. 4. 2010, s. 6.

Boj proti zadlužování škodí lidem

Rámec boj proti zadlužování škodí lidem ukazuje názor, že opatření proti zadlužování mají negativní dopad na životní úroveň občanů, přestože nejsou nutná. Tento rámec používá výhradně Martin Hekrdla. Příkladem je text *Naše přání, jejich realita: „Třísky přece všude odletují ze všech těch ohlášených úspor, škrťů, z orgií, rozpočtové zodpovědnosti“. (...) Veřejné peníze pilně na kost ořezávají či vbrzku ořezat ohlásili hned tři socialisté. (...) Firmám se to líbí, pod nabobtnalým veřejným sektorem se dusily, ořezaný jim zlevňuje práci, mzdy drží pod pokličkou. (...) Je to teď takový trend. Jakkoli mu zabránil Jiří Paroubek, léta vydávající středolevý časopis Trend? Vybere víc peněz z oživení ekonomiky, k němuž nedojde, protože ho úsporná opatření všude kolem nás podetnou v zárodku?“²⁴*

Komparace rámcování

Z komparace rámců vyplývá, že téma státního zadlužování je v MF DNES a v Právu rámcováno v některých případech významně odlišným způsobem. Lze najít i případy alternativních rámců (nebo skupin rámců, které reprezentují alternativní rámcování problematiky), z nichž v každém z listů dominuje ten opačný. Kompletní přehled výskytu jednotlivých rámců ukazuje následující tabulka.

Tabulka 1: Frekvence výskytu jednotlivých rámců

Rámec	Výskytů v MF Dnes	Výskytů v Právu
VYBRANÉ ALTERNATIVNÍ RÁMCE NAPŘÍČ OBĚMA DENÍKY		
Zadlužování jako důležité téma	16	17
Zadlužování jako nedůležité téma	0	3
Zadlužování jako reálná hrozba	14	9
Zadlužování jako strašák	0	12
Zadlužování jako mýtus pravice	0	6
Paralela s Řeckem	11	6
Řecko jako falešná paralela	0	5
Zadlužování zastaví pravice	2	1
Pravice zadlužování nezastaví	0	3
DALŠÍ RÁMCE		
Volby jako rozcestí	5	5
ČSSD jako viník zadlužování	9	0
Pravice jako kozel zahradníkem	0	2
Boj proti zadlužování škodí lidem	0	2

Zdroj: Autoři.

²⁴ SOBOTKA, B.: Žádné Řecko nám nehrozí. *Právo*, 2. 4. 2010, s. 6.

Otázka důležitosti tématu státního zadlužování v obou listech nevykazuje zásadní rozdíly, určité odlišnosti jsou ale přesto patrné. Oba deníky otiskly přibližně podobný počet textů, ve kterých se objevil rámec zadlužování jako důležité téma. K tomuto rámci není v MF DNES žádný alternativní, v Právu je – zadlužování jako nedůležité téma, jeho zastoupení je přibližně čtvrtinové oproti rámci, který zadlužování jako téma důležité pojímá. Zde se tedy ukázala absence alternativních rámců v MF DNES oproti Právu.

Nejvýraznější rozdíl mezi oběma listy je patrný v otázce, zda je zadlužování reálnou hrozbou, nebo spíš není. Rámec zadlužování jako reálná hrozba figuruje v MF DNES ve čtrnácti textech, zatímco rámec k němu alternativní v žádném. Jde o dominantní pohled na problematiku. V Právu je naopak rámec zadlužování jako reálná hrozba zastoupen menšinou a převládá rámcování alternativním způsobem, který reprezentují rámce zadlužování jako strašák a zadlužování jako mýtus pravice. Dominantní pohled Práva tedy je, že zadlužování je spíš téma uměle vyvolané.

Významné rozdíly komparace rámců ukázala i v pohledu obou deníků na to, zda ekonomické problémy České republiky mají, nebo mohou mít něco společného se situací v Řecku. V MF DNES se vyskytuje výhradně rámec, který tuto skutečnost připouští, tedy paralela s Řeckem. V Právu je tento rámec naopak zastoupen přibližně ve stejném počtu případů jako rámec k němu alternativní, a to Řecko jako falešná paralela.

Rámec volby jako rozcestí je v obou listech zastoupen ve shodném počtu případů, liší se ale pohled na to, kdo proti zadlužování dokáže účinně bojovat a kdo za zadlužení českého státu může. V MF DNES naznačují nalezené rámce, že zadlužení zastaví pravice a identifikována je ČSSD jako viník zadlužování. V Právu se rámec zadlužování zastaví pravice vyskytuje jednou, dvakrát alternativní rámec pravice zadlužování nezastaví. ČSSD v Právu není jako viník zadlužování vykreslena ani v jednom případě, objevují se ale dva jiné rámce, a to pravice jako kozel zahradníkem a boj proti zadlužování škodí lidem. Obecně lze tedy říct, že v MF DNES převládaly rámce, ze kterých vyplývá, že pravice umí na rozdíl od levice proti zadlužení bojovat, v Právu dominovaly rámce, které tento pohled zpochybňovaly.

Shrnutí

Státní zadlužování bylo v období před volbami do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v roce 2010 jedním z výrazných témat, a to jak v MF DNES, tak i v Právu. Svědčí o tom také skutečnost, že se téma výrazně promítlo ve zpravodajství i v publicistice napříč většinou žurnalistických žánrů.

Nejvýraznější rozdíl v rámcování mezi oběma analyzovanými listy je v názorových textech. Právě ty nejvíc odrážejí rozdílnou politickou orientaci obou listů. V MF DNES převládají komentáře, které lze označit jako propravicové (zadlužování je reálná hrozba, je třeba šetřit, politika levicových stran vede k zadlužování). Naopak v Právu převládají komentáře prolevicové (zadlužování je strašák nebo mýtus pravice, proti němuž není třeba radikálně bojovat, politika pravicových stran není řešení). Potvrdila se tedy teze Paula R. Brewera a Lee Sigelmana [2002], že na rámcování mají v předvolebním období vliv komentátoři, experti a analytici, kterých média využívají a dávají jim prostor. Jejich hlasy spíš podporují dominantní rámce, které média používají, než aby ukazovaly alternativní perspektivu. Případy, kdy redakce do názorové rubriky zařadila politicky opačně orientovaný komentář, než by odpovídalo orientaci daného listu, se objevují jenom výjimečně. Zpravidla platí, že Mladá fronta DNES tiskla názory podporující především ODS a Právo tisklo názory

zaměřené spíše na podporu politiky ČSSD a KSČM.

Ve zpravodajství je politická orientace listů patrná méně, nejvýrazněji lze její projevy vysledovat ve výběru mluvčích, kteří se v textu k danému tématu vyjadřují. Častým jevem je, že například texty o plánech pravice jsou v Právu doprovázeny odmítavými vyjádřeními představitelů levice. Opačné případy, že k plánům levice by se v Právu ve zpravodajských textech vyjadřovali představitelé pravice, jsou méně časté.

Pokud se na rámce podíváme souhrnně napříč zpravodajstvím i publicistikou, tak zajímavé je především porovnání alternativních rámců v obou denících. V Právu se ve většině případů vyskytují k určité dílčí problematice, byť zpravidla jeden dominuje. V MF DNES tomu tak ale není. V té alternativní rámec často zcela chybí, problematika je rámcována jen jedním pohledem, ať už jde o to, že zadlužení je důležité téma, reálná hrozba nebo že má paralelu s Řeckem. Rámcování tématu je tedy pestřejší v Právu, jež nabízí čtenáři více různých pohledů.

Obecně lze z komparace usoudit, že v předvolebním období i na české mediální scéně existovaly projevy toho, co Lee Kaidová [1991 in McNair 2003] nazývá „konstruovanou politickou realitou“, tedy že do politické reality vstupují média, která ji formují. A to, jak ukázala komparace, rozdílným způsobem v závislosti na konkrétním médiu. Přejmeme-li terminologii téže autorky, tak můžeme konstatovat, že analýza ukázala i zajímavé případy „objektivní politické reality“ [Lee Kaidová 1991 in McNair 2003] formované nástroji politického marketingu. Za zmínku stojí především příklad z kampaně TOP 09, která voličům rozesílala imitaci složenek na zaplacení částky státního dluhu přepočítaného na jednoho obyvatele České republiky. Oba sledované deníky tomuto prvku kampaně věnovaly velkou pozornost, a to dokonce několik dní. TOP 09 se tak téma státního zadlužování tímto tahem povedlo výrazně zviditelnit a zarámcovat podle své potřeby. A to i v Právu, které státnímu zadlužování nepřikládalo podle výsledků analýzy tak velký význam jako MF DNES. Jedná se o ukázkou velmi efektivního politického marketingu.

Analýza rámcování státního zadlužování odpovídá analýze prvního okruhu rámců, který v předvolebním období identifikují P. Brewer a L. Sigelman [2002], tedy rámcování určité politické problematiky. Pokud jde o projevy možné předpojatosti (bias) při rámcování tématu samotnými redaktory ve zpravodajských částech obou deníků, lze určité případy vysledovat. Novináři MF DNES zřejmě sami téma považovali za závažnější než novináři Práva, což se promítalo do textů. Vodítkem mohou být například některé otázky při rozhovorech nebo formulace uvozovacích vět citací. „*Chcete navrhnout zrušení poplatků u lékařů, vyplácení prvních tří dnů nemocenské a třináctý důchod. (...) Jak jde tohle dohromady s plánem, že příští vláda musí sestavit rozpočet s nižším schodkem,*“²⁵ ptá se redaktor Mladé fronty DNES. Naproti tomu redaktor Práva v jiném textu píše: „*Pokud bude realizován program levice, bude hrozit státní bankrot a tomu musíme zabránit,*“²⁶ strašil Nečas. Tyto projevy by mohly souviset s „rozhodovací předpojatostí“, za kterou Robert Entman [2010], považuje, když má novinářův systém hodnot vliv na text, který tvoří. Projevem určité předpojatosti by mohla být především v případě MF DNES i výše zmíněná absence alternativních rámců.

Zajímavé je také to, že členové vedení redakce MF DNES několikrát vystoupili na stranách deníku se svými názory, které se dotýkaly i ekonomických témat a ze kterých se dala usoudit jejich vlastní, spíše propravicová politická orientace. Jedná se především o

²⁵ KUBÍK, J.: Nejsme populisté. Víme, kde na naše sliby brát, *Mladá fronta DNES*, 21. 4. 2010, s. A10.

²⁶ DANDA, O.: Nečas varoval před poloprázdnou síťovkou. *Právo*, 30. 4. 2010, s. 2.

tehdejšího šéfredaktora listu Roberta Čásenského, který těsně před volbami publikoval text *Nezasloužíme si populisty a plýtvaly*, ve kterém mimo jiné píše: „*Na samotném hlasu pro tradiční levicovou stranu rozhodně není nic špatného, jakkoli její recepty na znovunastartování ekonomiky nevypadají zrovna přesvědčivě. (...) Ale jednu věc si naše země opravdu nezaslouží. A sice vládu Paroubka s komunisty. Nedovolme jim to!*“²⁷ V Právu se názorové texty vedoucích členů redakce neobjevily. Tyto příklady by opět mohly být projevem toho, na co v souvislosti s rámcováním a předpojatostí upozorňuje Robert Entman [2010], a to že novináři a editoři nechávají své osobní ideologie, aby vedly jejich rozhodování. Pokud bychom měli zformulovat náš osobní pohled na problematiku předpojatosti v souvislosti s rámcováním, jak ji ukázala analýza, tak se nedomníváme, že by byly ve zpravodajství obou listů obecně výrazněji překračovány požadavky na objektivitu a vyváženost. V publicistice naopak považujeme určitou názorovou vyhraněnost za žádoucí a je dobře, že i relativně malý mediální trh v České republice dokáže nabídnout produkty pro sympatizanty různých stran politického spektra.

Dominantní pohled na problematiku, jak ji prezentují oba listy, je zřetelný. Jestliže bychom měli z nejčastěji zastoupených rámců rekonstruovat mediální obraz tématu státního zadlužování, tak by byl v obou denících poměrně odlišný. Z analýzy vyplývá, že MF DNES prezentovala státní zadlužování převážně jako důležité téma, protože je reálnou hrozbou, což ukazuje na příkladu Řecka. Nadcházející volby jsou rozcestím, které ukáže, jak se bude státní zadlužování nadále vyvíjet, přičemž proti zadlužování umí podle ní lépe bojovat politika pravicových stran. Právo prezentovalo státní zadlužování jako jedno z důležitých témat, jehož význam je ale přeceňován pravicovými politiky, kteří ho dokonce někdy zneužívají jako strašák v předvolebním boji. Volby měly podle něj naznačit, jakým směrem se bude státní zadlužování ubírat, ale nepůjde o zásadní zlom, protože zadlužování v současné době zatím nepředstavuje kritický problém.

Velmi podstatné ale bylo, že tématu státního zadlužování, které bylo spíš agendou ve prospěch pravicových stran, věnovaly oba deníky velkou pozornost, bylo klíčovým tématem předvolební kampaně na stránkách Práva i MF DNES. Vzhledem k počtu publikovaných informací získaných zřetelně z tiskových konferencí a prohlášení pravicových stran i k nejvýraznějšímu počínu politického marketingu v této kampani, tzv. Kalouskově složenice, která si ať už v rozhořčeném duchu, nebo naopak podpurném, získala celé stránky novin, lze tedy usuzovat, že úskalími politické komunikace proplula před volbami v roce 2010 lépe pravice.

LITERATURA A PRAMENY

- AKRMAN, L. Český dluh stále roste: Loni stoupl o dalších 180 miliard. iHNed.cz [online]. 15. 3. 2010 [cit. 2011-10-18]. Dostupný z WWW: <http://byznys.ihned.cz/c1-41339550-cesky-dluh-stale-roste-loni-stoupl-o-dalsich-180-miliard>.
- BONI, F. (2002). Framing Media Masculinities: Men's Lifestyle Magazines and the Biopolitics of the Male Body. *European Journal of Communication*, Vol. 17, no. 4, s. 465-478. ISSN 0267-3231.

²⁷ ČÁSENSKÝ, R.: Nezasloužíme si populisty a komunisty. *Mladá fronta DNES*, 28. 5. 2010, s. A17.

- BREWER, P., SIGELMAN, L. (2002). Political Scientists as Color Commentators. Framing and Expert Commentary in Media Campaign Coverage. *The International Journal of Press/Politics*. Vol. 7, no. 1, s. 23-35. ISSN 1940-1612.
- CULLER, J. (2002). *Krátký úvod do literární teorie*. Brno: Host. 168 s. ISBN 80-7294-070-8.
- de VREESE, C. (2005). *Framing Europe: Television news and European integration*. Amsterdam: Het Spinhuis, 2005. 224 s. ISBN 9-0-5260-080-5.
- ENTMAN, R. M. (1993). Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication*. Vol. 43, no. 4, s. 51-58. ISSN 0021-9916.
- ENTMAN, R. M. (2010). Media framing biases and political power: Explaining slant in news of Campaign 2008. *Journalism*. Vol. 11, no. 4, 2010, s. 389-408. ISSN 1464-8849.
- ENTMAN, R. M. (2007). Framing Bias: Media in the Distribution of Power. *Journal of Communication*, Vol. 57, no. 1, s. 163-173. ISSN 0021-9916.
- ESSER, F.; REINEMANN, C.; FAN, D. (2000). Spin Doctoring in British and German Election Campaigns : How the Press is Being Confronted with a New Quality of Political PR. *European Journal of Communication*. Vol. 15, no. 2, s. 209-239. ISSN 0267-3231.
- GHANEM, Salma: Filling in the Tapestry: The Second Level of Agenda Setting. In McCOMBS, M.; SHAW, D. L.; WEAVER, D. (eds.). *Communication and Democracy: Exploring the Intellectual Frontiers in Agenda-Setting Theory*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates, s. 3-14. ISBN 978-0805825558.
- GITLIN, T. (2003). *The Whole World is Watching: Mass Media in Making and Unmaking of the New Left*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press. 329 s. ISBN 0-520-23932-6.
- GOFFMAN, E. (1974). *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*. New York: Harper & Row. 600 s. ISBN 978-0-06-090372-5.
- HALLIN, D. C.; MANCINI, P. (2008). *Systémy médií v postmoderním světě: tři modely médií a politiky*. Praha: Portál. 368 s. ISBN 978-80-7367-377-2.
- IYENGAR, S. (1990). Framing Responsibility for Political Issues: The Case of Poverty. *Political Behavior*. Vol. 12, no 1., s. 19-40.
- JIRÁK, J.; ŘÍCHOVÁ, B. (2000). *Politická komunikace a média*. Vyd. 1. Praha: Karolinum. 163 s. ISBN 80-246-0182-6.
- KITZINGEROVÁ, J. (2007). Framing and Frame Analysis. In DEVEREUX, E. (ed.). *Media Studies: Key Issues and Debates*. London: Sage, s. 134-161. ISBN 978-1-4129-2983-7.
- MAREK, D.; MERTLÍK, P.; NIEDERMAYER, L.; SOBÍŠEK, P. Růst státního dluhu, rizika pro ekonomiku, podniky, občany i finanční sektor. Czech-ba.cz [online]. [cit. 2012-02-10]. Dostupný z WWW: <http://www.czech-ba.cz/data/articles/down_8245.pdf>.
- MAREŠ, V. *Finanční krize v USA a její příčiny*. Brno: Masarykova univerzita. Ekonomicko-správní fakulta. 2011. 81 s. Vedoucí diplomové práce Boris Šturc.
- McCOMBS, M. (2009). *Agenda setting: nastolování agendy – masová média a veřejné mínění*. Praha: Portál. 251 s. ISBN 978-80-7367-591-2.
- McNAIR, B. (2003). *An Introduction to Political Communication*. Vyd. 3. New York: Routledge. 250 s. ISBN 0-415-30707-4.
- NEGRINE, R.; LILLEKER, D. G. (2002). The Professionalization of Political Communication: Continuities and Change in Media Practices. *European Journal of Communication*. Vol. 17, no 3., s. 305-323. ISSN 0267-3231.
- Nesign. Ekonomická krize udeřila na tuzemský průmysl naplno, téměř 90 procentům firem oproti loňskému roku klesl počet zakázek. Komora.cz [online]. 10. 12. 2008 [cit. 2011-

- 10-30]. Dostupný z WWW: http://www.komora.cz/zpravodajstvi-a-media/aktuality-4/vsechny-aktuality/chap_13401/ekonomicka-krize-uderila-na-tuzemsky-prumysl-naplno-temer-90-procentum-firem-oproti-lonskemu-roku-klesl-pocet-zakazek.aspx.
- Nesign. O MF DNES. MfDNES.cz [online]. [cit. 2011-10-18]. Dostupný z WWW: <<http://epaper.mfdnes.cz/o-mf-dnes/otazky-a-odpovedi#otazka-5>>.
- REESE, S. D. (2007). The Framing Project: A Bridging Model for Media Research Revisited. *Journal of Communication*. Vol. 57, no. 1, s. 148-154. ISSN 0021-9916.
- SIGLEROVÁ, L. *Srovnání dopadu ekonomické krize na veřejné rozpočty Islandu a Řecka*. Brno: Masarykova univerzita. Ekonomicko-správní fakulta. 2011. 83 s. Vedoucí diplomové práce Robert Jahoda.
- TAKESHITA, T. (1997). Exploring the Media's Roles in Defining Reality: From Issue-Agenda Setting to Attribute-Agenda Setting. In McCOMBS, M.; SHAW, D. L.; WEAVER, D. (eds.). *Communication and Democracy: Exploring the Intellectual Frontiers in Agenda-Setting Theory*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates, s. 15-27. ISBN 978-0805825558.
- TRAMPOTA, T. (2006). *Zpravodajství*. Praha: Portál. 191 s. ISBN 80-7367-096-8.
- TRASCIATTIOVÁ, M. A. (2003). Framing the Sacco-Vanzetti Executions in the Italian American Press. *Critical Studies in Media Communication*. Vol. 20, no. 4, s. 407-430. ISSN 1529-5036.
- VAN GORP, B. (2007). The Constructionist Approach to Framing: Bringing Culture Back. *Journal of Communication*. Vol. 57, no. 1, s. 60-78. ISSN 0021-9916.
- ZEMÁNEK, Josef. Řecko na pokraji ekonomického kolapsu. *Euroekonom.cz* [online]. 23. 6. 2011 [cit. 2012-02-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.euroekonom.cz/analyzy-clanky.php?type=jz-recko-bankrot>>.
- Mladá fronta DNES, Praha: MaFra, a. s., roč. 21. ISSN 1210-1168. 28. 3.–28. 5. 2010.
- Právo: Nezávislé noviny. Praha: Borgis, a.s., roč. 20. ISSN 1211-2119. 28. 3.–28. 5. 2010.